

MERJENJE HRAPAVOSTI

Obdelava gradiv 4. letnik

OSNOVNI POJMI

- Zamenljivost strojnih delov → da so vse mere v predpisanih tolerancah, **POMEMBNA JE TUDI** kvaliteta površin.
- Od kvalitete površin je odvisno brezhibno delovanje stroja!
- Pregladka površina zahteva nepotrebne visoke stroške obdelave, prav tako pa lahko poslabša delovanje priležnih delov (zaradi mazanja).

- **Od kvalitete površin so odvisne naslednje lastnosti:**

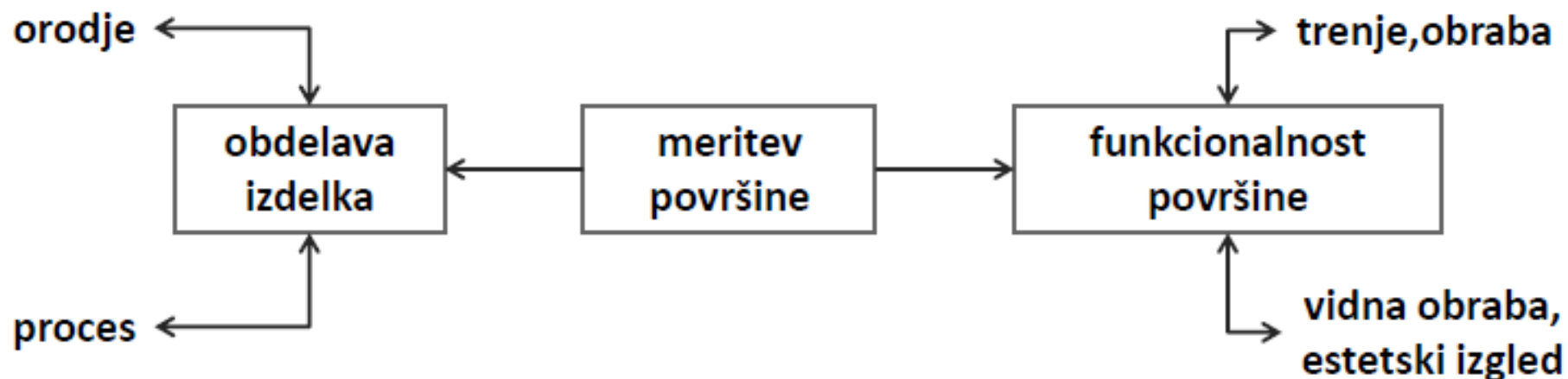

- - delovanje
- - šum (pri zobnikih)
- - prileganje
- - mazanje
- - korozija
- - videz
- trdnost
- kvaliteta
- zanesljivost
- obraba
- trenje
- možnost nadaljnje površinske obdelave.

dvojni vidik merjenja hrapavosti površin

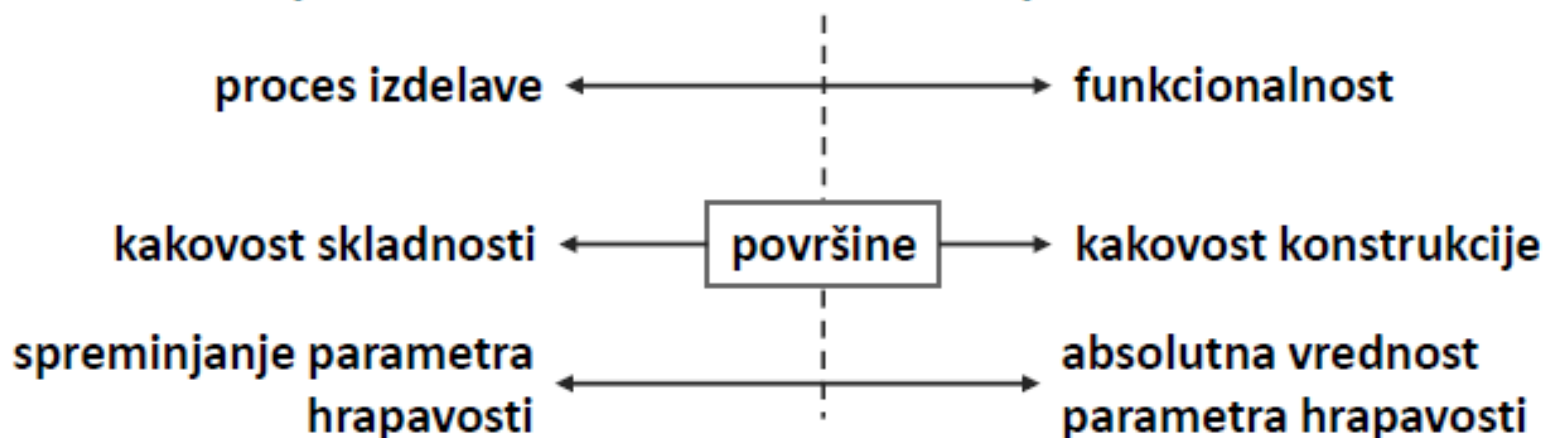
površina z vidika proizvodnje

površina z vidika funkcionalnosti

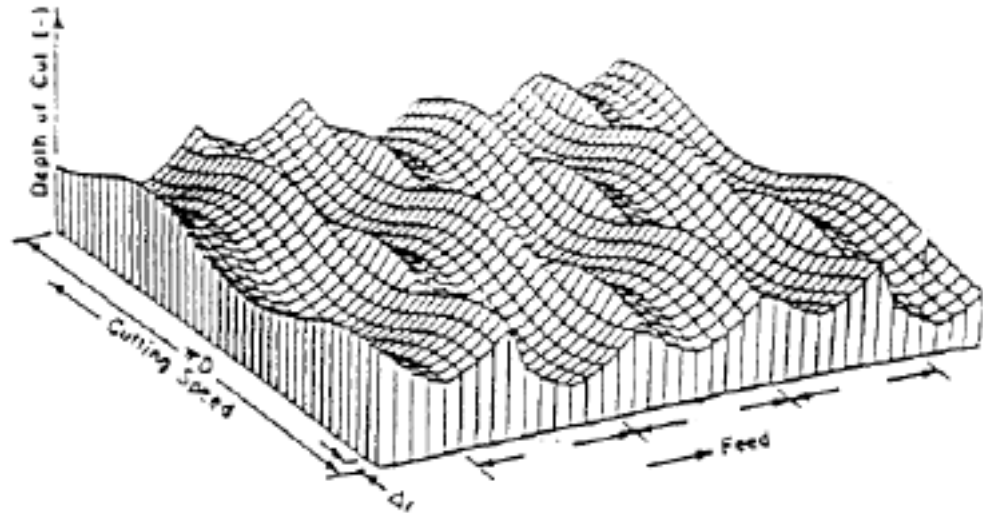
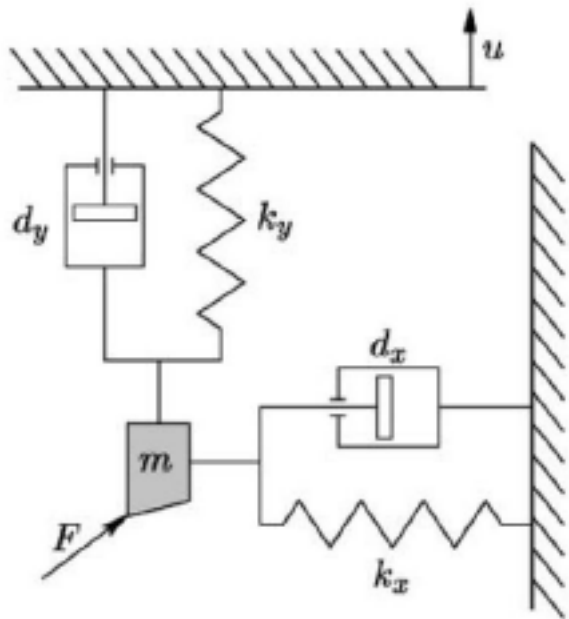
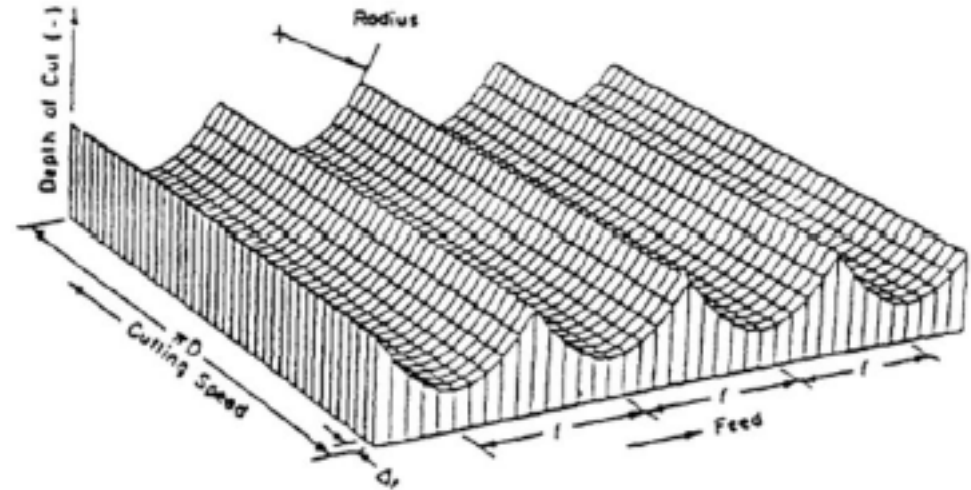
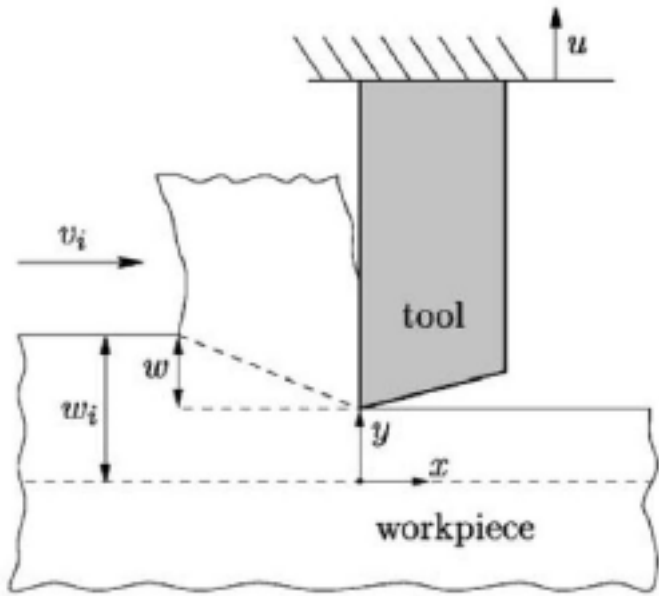
nadzor procesa

napoved funkcionalnosti

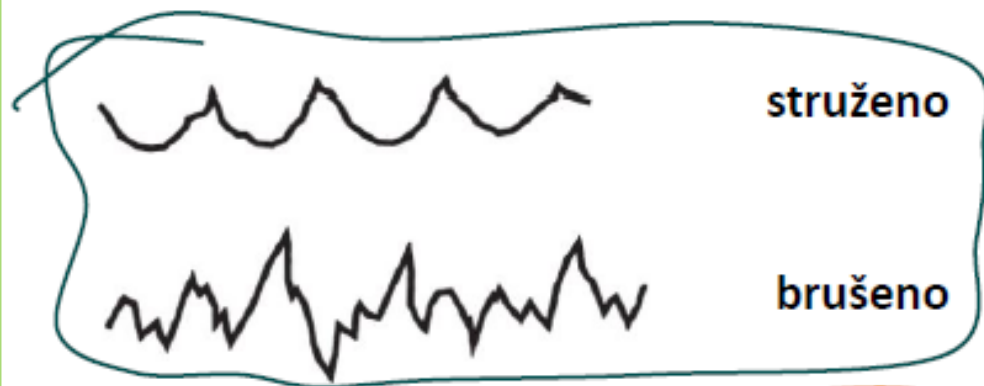

-
- Največja višina izbočin profila **R_p**. Razdalja najvišje točke profila površine od srednje linije znotraj referenčne dolžine l_r .
  - Največja globina vbočin profila **R_v**. Razdalja najnižje točke profila površine od srednje linije znotraj referenčne dolžine l_r .
  - Največja višina profila **R_z**. Razdalja med najvišjo in najnižjo točko profila površine znotraj referenčne dolžine l_r .

-
- Aritmetična srednja hrapavost **R_a**, je definirana kot aritmetična srednja vrednost absolutnih vrednosti razdalj y dejanskega profila od sedanjega profila.

koncept nastanka površine na osnovi enotskega dogodka

primer: proces brušenja

enotski dogodek
zaradi delovanja
ostrega zrna

enotski dogodek
zaradi delovanja
ostrega zrna

profil
površine

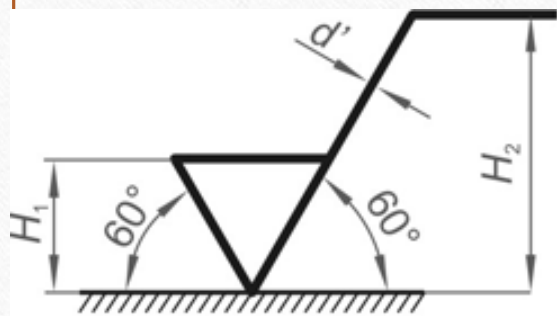
profil
površine

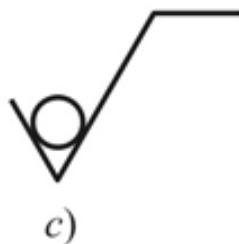
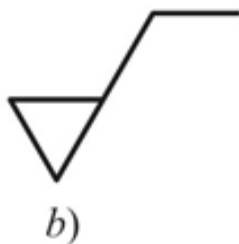
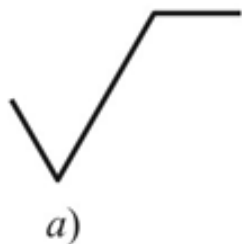
**površina nastane kot konvolucija
oblike enotskega dogodka s
porazdelitvijo dogodkov po površini**

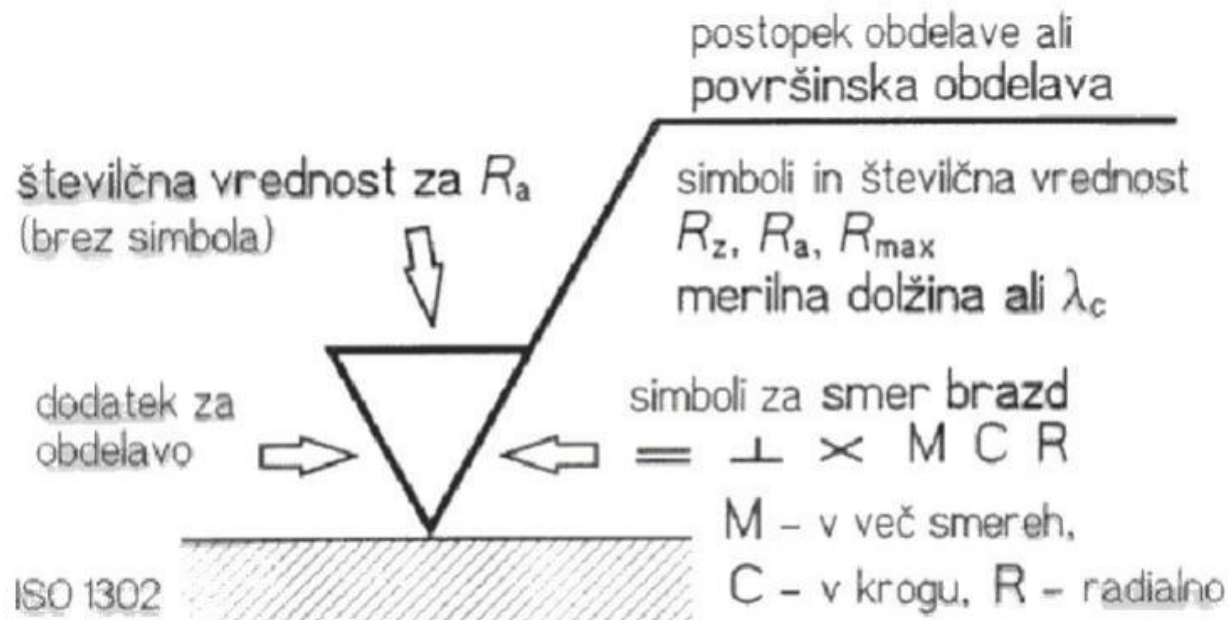
Označevanje hrapavosti:

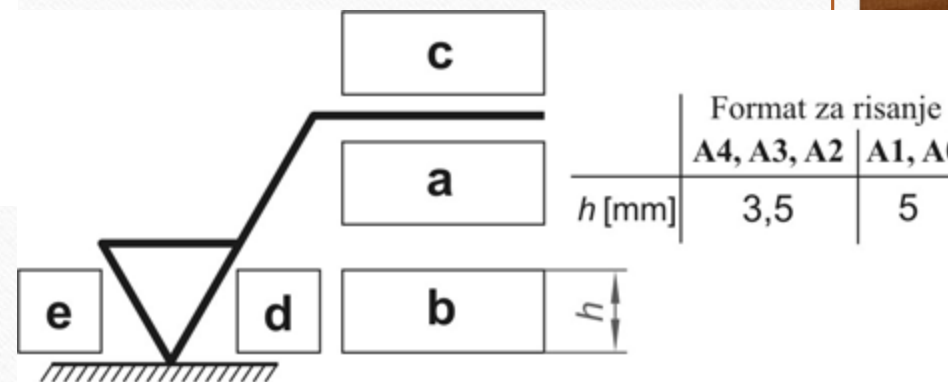
	Format za risanje	
	A4, A3, A2	A1, A0
H_1 [mm]	5	7
H_2 [mm]	10,5	15
d' [mm]	0,35	0,5

- odprta kljukica pomeni, da je lahko označena površina obdelana s poljubnim postopkom obdelave;
- zaprta kljukica pomeni, da mora biti označena površina obdelana z odvzemanjem materiala;
- kljukica s krogcem pomeni, da na označeni površini ni dovoljeno odvzemanje materiala.

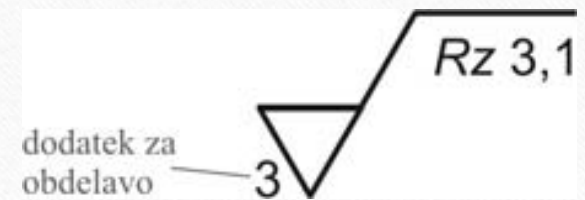
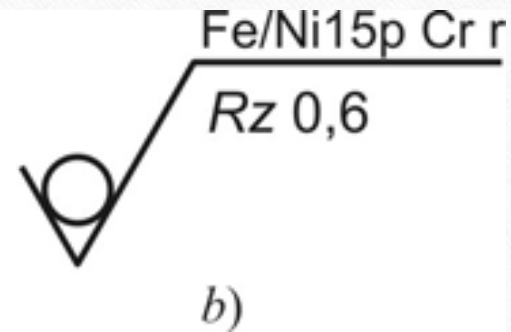
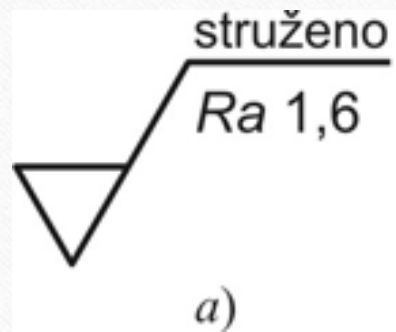

Simbol za predpis lastnosti površine na načrtih po ISO 1302

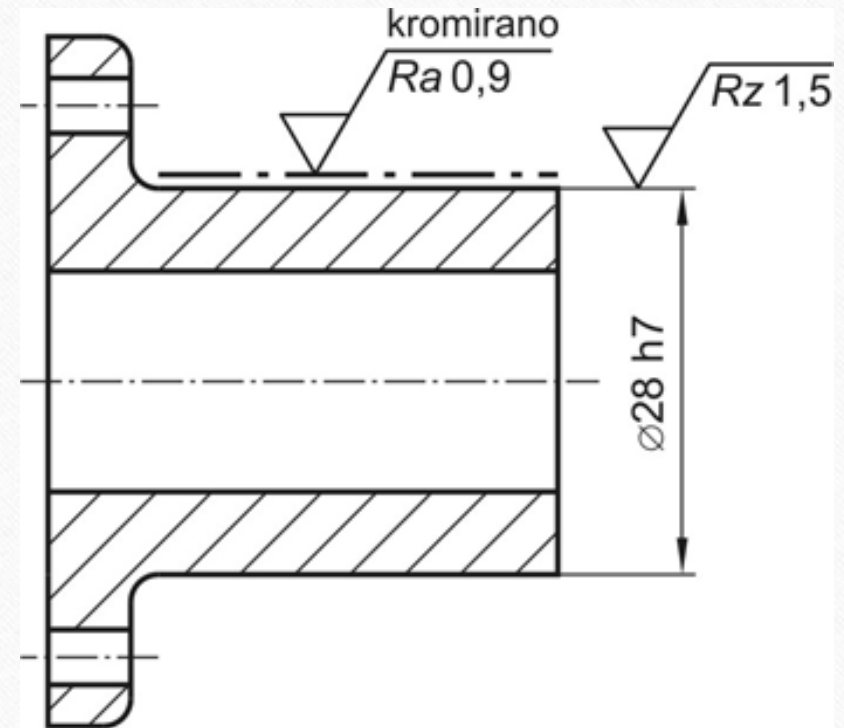
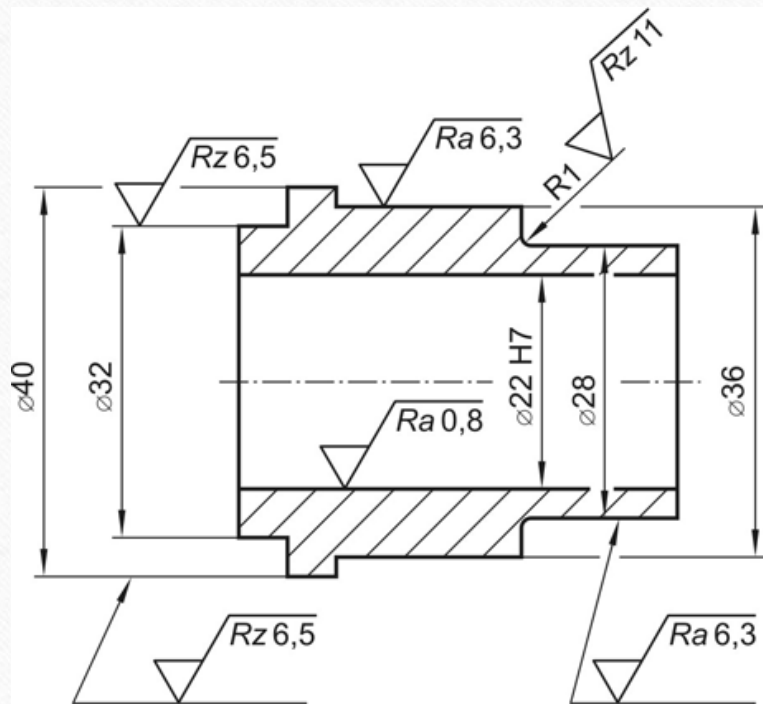

- a** osnovni parameter hrapavosti v [μm]
- b** drugi parameter hrapavosti v [μm]
- c** postopek obdelave
- d** orientacija hrapavosti
- e** dodatek za obdelavo v [mm]

Primeri iz prakse:

Na delavniških risbah:

Metode merjenja hrapavosti

merilne metode in naprave

Taktilne normale za primerjanje hrapavosti

9 more Specimens on Obverse Side

en.wikipedia.org/wiki/Sailing_stones

svetloba odkrije podrobnosti

tipično opazovanje površine

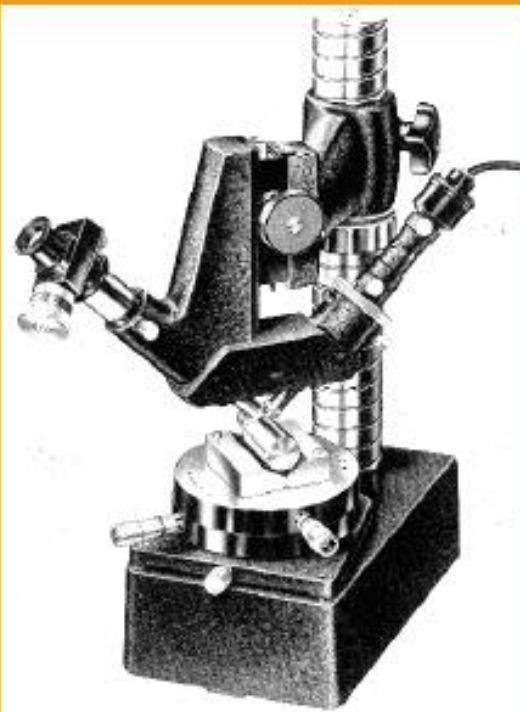
- Razlikujemo **preizkuševalne metode** (kontrolne), ki jih uporabljamo v delavnicah in merilne metode (laboratorijske), ki jih uporabljamo v merilnicah.
-

Vse te metode pa so lahko primerjalne, kakovostne ali količinske.

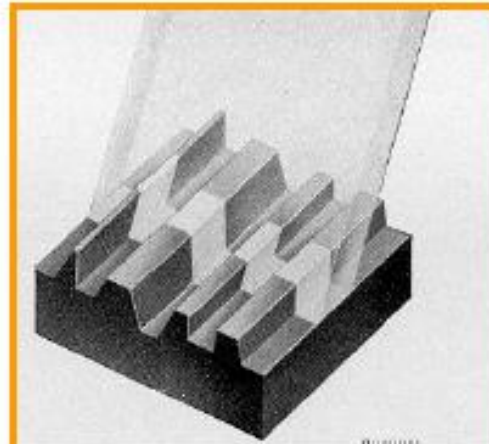
- **Primerjalne metode** ne dajo številčnih vrednosti veličin, temveč le stopnjo kvalitete, ker temeljijo na primerjanju merjenih površin z vzorci in so rezultati bolj ali manj subjektivni (izkušnost merilca).

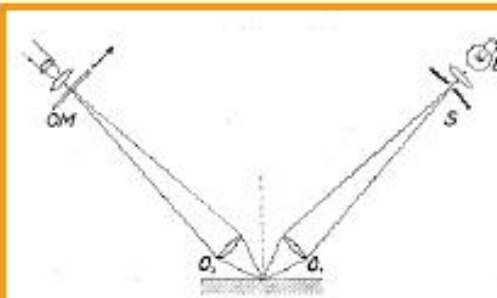
- **Pri kakovostnih metodah** ne dobimo posameznih veličin, ampak je merni rezultat neka srednja vrednost vrste različnih za površino značilnih faktorjev.
- **Pri količinskih metodah** so rezultati merjenj vrednosti posameznih veličin površine.

Schmaltzev merilnik

shematično
prikazan svetlobni
rez

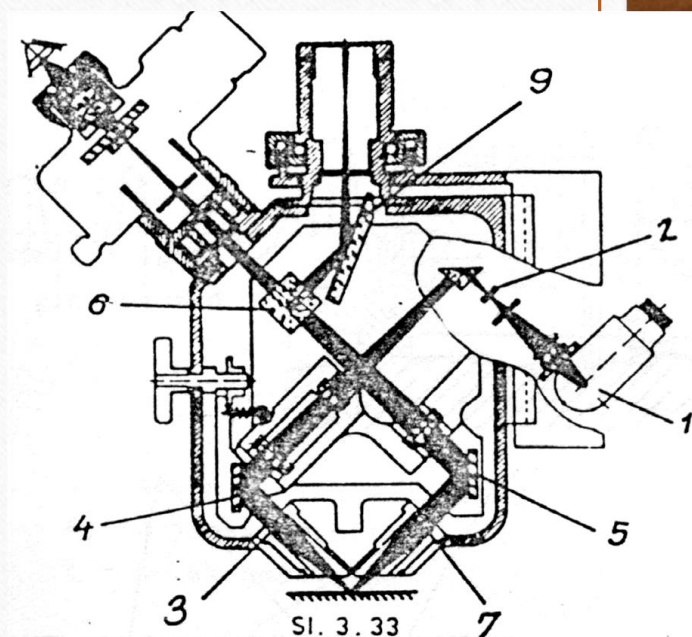
Pot žarkov v
merilniku

Slika, zajeta s kamero

- Ta metoda predstavlja optični rez brez dotika
  - Izvor svetlobe 1 projicira skozi ozko režo 2 svetlobni snop na površino merjenca, katerega opazujemo v okularju mikroskopa 4.
  - Na opazovalni sliki merimo neposredno s pomočjo okularnega merilnega vijaka.
-
- Naprava je opremljena s štirimi menjalnimi objektivi mikroskopa z največjo povečavo 520 krat.
  - Sodobna in izpopolnjena naprava s svetlobnim rezom je prikazana na sliki .
  - Prednost naprave je zaprta izvedba.
  - Reža 2 oblikuje svetlobni snop, proizveden v svetlobnem viru 1. Oblikovan snop skoncentrira in pomanjša objektiv 3 ter ga preko usmerjevalnega zrcala 4 meče na površino merjenca.
  - Ta ozek osvetljen pas opazujemo preko zrcala z mikroskopom.
  - Razdelilna prizma 6 usmeri del žarkov v tubus, ki je opremljen s foto-registrirno napravo.

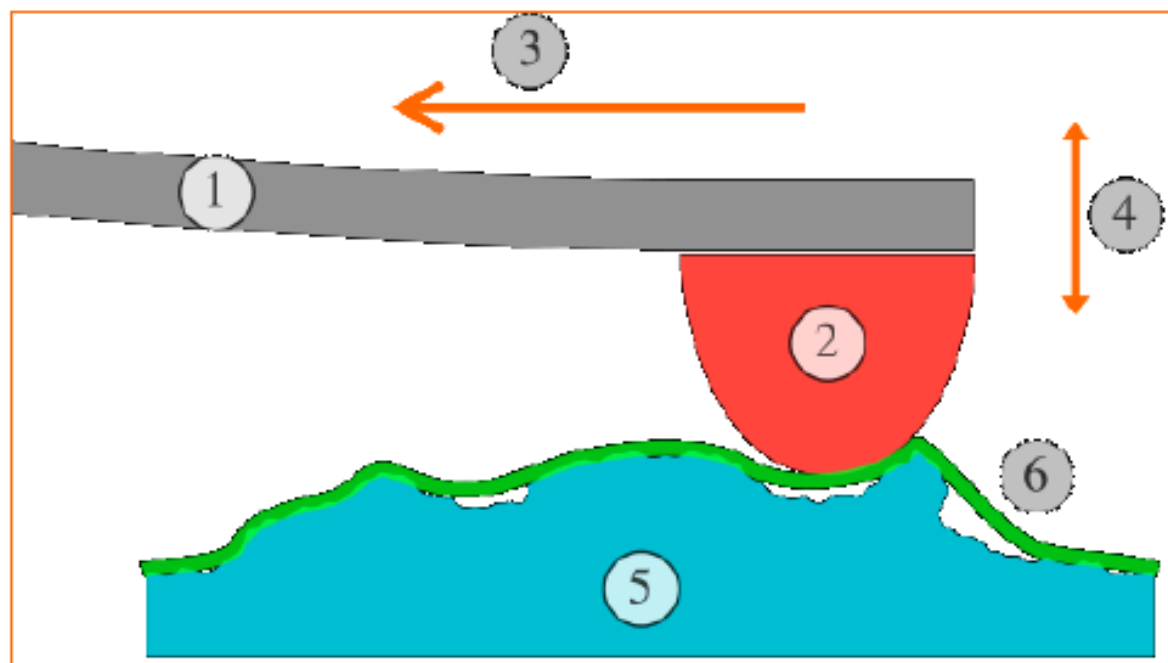
prerez naprave s svetlobnim rezom
E. Leitz, Wetzlar, GmbH

Princip delovanja kontaktnega merilnika hrapavosti:

ročica (1) drži tipalo (2),
ki drsi vzdolž smeri (3) nad površino
merjenca (5).

Tipalo se giblje v smeri (4) skladno s
površino po kateri potuje.

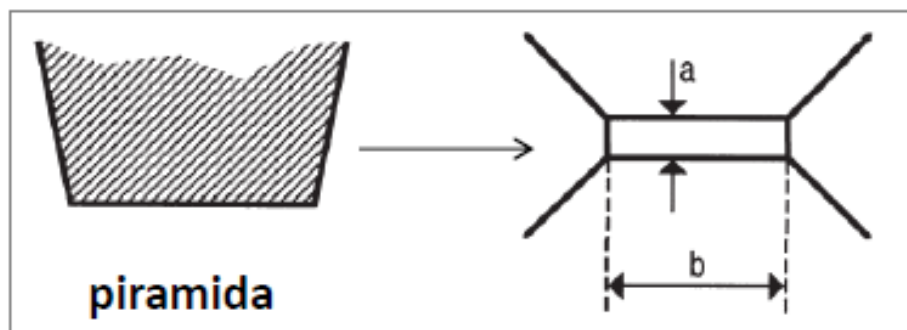
Vertikalni položaj tipala predstavlja profil
hrapavosti (6), kot je narisano z zeleno
črto.

tipalo (2):

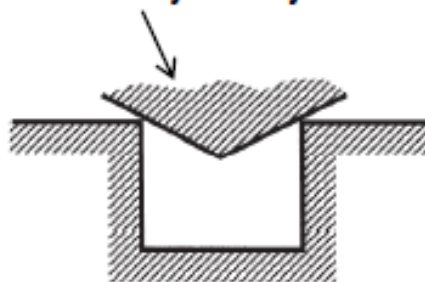

stožec

piramida

tipalo lahko naredimo bolj
konično, vendar bo zato
bolj podvrženo obrabi in še
interakciji z merjencem!

tipična izvedba ima radij $2\ \mu\text{m}$ in kot 60°

Merilnik hrapavosti Mitutoyo SJ – 301

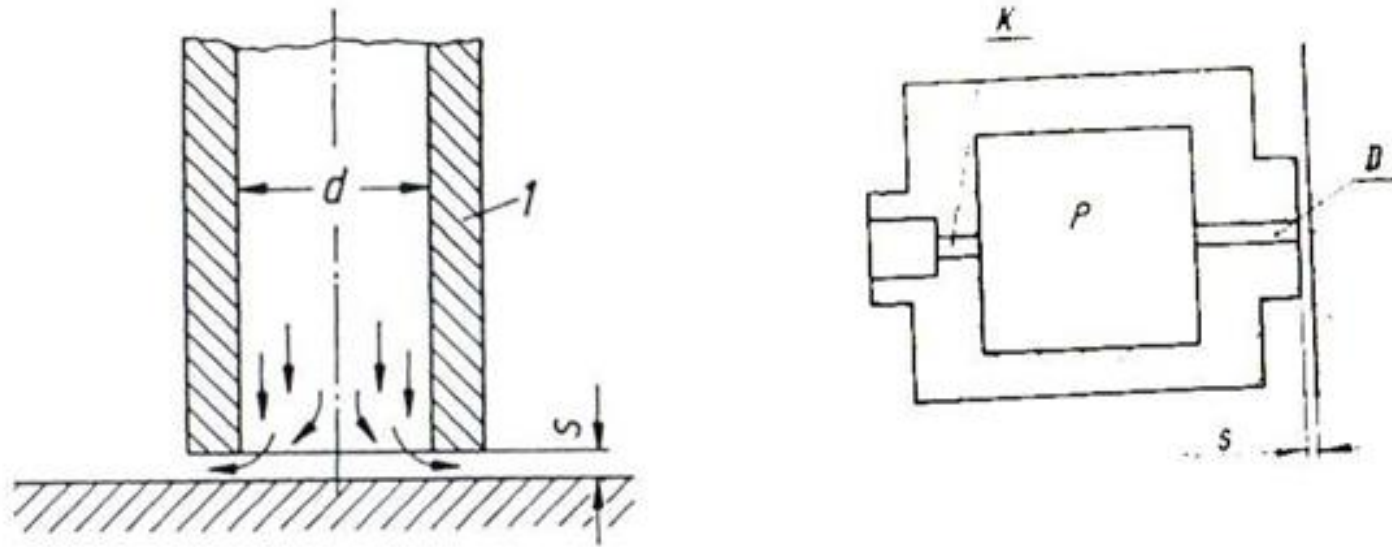
Merilnik sestavljajo trije členi:

- AC adapter
- Merilna enota z detektorjem
- Enota za nastavitve in obdelavo parametrov hrapavosti

PNEVMATSKE MERILNE NAPRAVE ZA MERJENJE DOLŽIN

- Princip delovanja pnevmatskih merilnih naprav je zasnovan na zakonih pretoka zraka.
- Zrak s konstantnim tlakom dovajamo skozi vstopno šobo v komoro, od tod pa skozi izstopno šobo k površini merjenca.
- Tlak v komori je odvisen od razdalje med površino merjenca in merilno šobo.

Slika 2.19: Princip pnevmatske merilne naprave

- Pnevmske merilne naprave zelo pogosto uporabljamo v serijski proizvodnji.
- Njihove prednosti so preprosta izvedba, robustnost, majhna obraba, velika občutljivost, velika natančnost merjenja in možnost merjenja brez dotika in brez sile.
- Njihova glavna slabost je majhen obseg merjenja.

ELEKTRIČNE MERILNE NAPRAVE ZA MERJENJE DOLŽIN

V praksi se vse več uporabljajo, ker imajo pred mehanskimi in pnevmatskimi merilnimi napravami mnoge prednosti:

- □ visoka zanesljivost, ki jo zagotavljajo tranzistorska vezja,
- □ prostorsko ločevanje tipalnega dela naprave od kazalnega dela,
- □ majhni tipalni elementi,
- □ možnost spreminjanja merilnega območja,
- □ merjenje brez uporabe sile ali z zelo malo merilno silo,
- □ hitra obdelava podatkov in
- □ možnost prenosa informacij na daljavo.

- V to skupino uvrščamo električne merilne naprave, pri katerih se mehanski gib tipala pretvori v električno veličino, le ta pa zopet v mehanski odklon kazalca ali v električni oz. optični signal.

Električne merilne naprave za merjenje neelektričnih veličin se sestojijo iz treh enot.

- Merilna enota**, ki je mehanično električni pretvornik, ki meri z dotikom ali brez. Deluje po generatorskem ali parametrskem principu.
- Posredna enota**, ki ojača, povezuje in prenaša ustrezne signale iz merilne enote do indikatorske enote.
- Indikatorska enota**, ki prikaže izmerjeno vrednost v ustrezni obliki